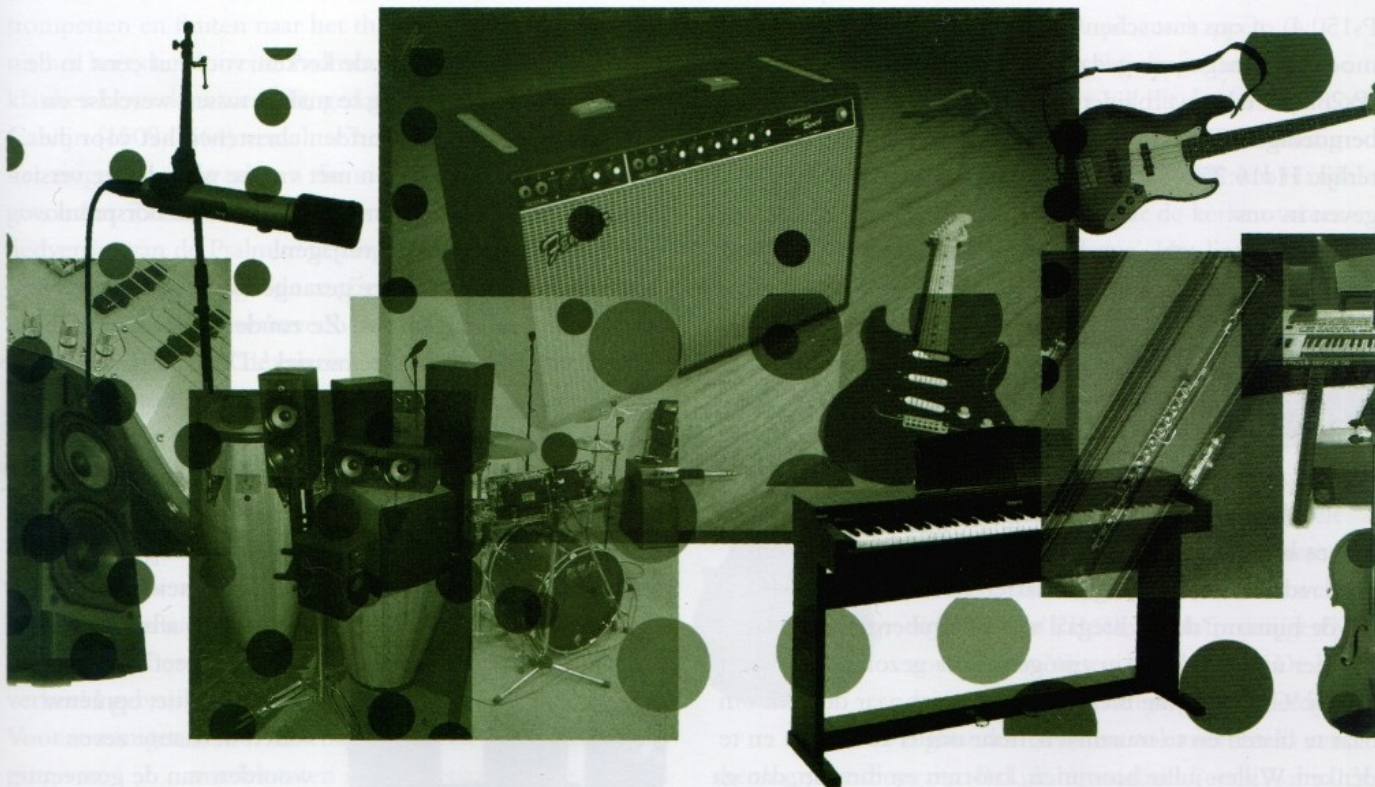

Muziek in de gemeente

Welke aandacht schenken wij in onze gemeenten aan muziek? De Bijbel toont ons God de Vader niet als een Persoon die al gapend de gezangen uitzit in afwachting van de preek. God houdt van muziek en troont op de lofliederen van zijn kinderen (Ps22:3)! De ene gemeente kiest echter 'lukraak' enkele liederen voor de samenkomst, terwijl bij een andere de muziek een machtig bolwerk tegenover de prediking en de gemeentelijke 'theologie' vormt. Dit spoort ons aan om eens na te denken over de muziek in onze gemeenten.

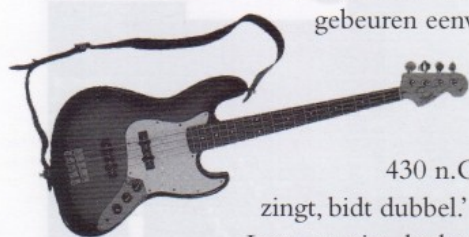
Zoals de ouden zongen...

Vertel me welke muziek er in uw gemeente gespeeld wordt en ik zeg u uit welke mensen uw gemeente bestaat – zonder dat ik uw theologie ken. Deze gangbare uitspraak geeft het al aan: iedere gemeente fluit haar eigen deuntje. Zo gaan sommigen er prat op dat klassieke, traditionele muziek 'heiliger' is dan moderne muziek. Het mag dan misschien wel zo zijn dat moderne muziek musicologisch gezien 'niveaulozer' is dan klassieke muziek, maar hedendaagse kerkliederen worden vaak gekenmerkt door een vrolijkheid en meenemende kracht die onbekend is in menig traditioneel kerklied. De vergelijking tussen 'heilig' en 'heiliger' is zodoende een pseudo-theologische drogreden om nieuwe liederen uit de gemeente te bannen. Dit kan tot resultaat hebben dat veel jongeren de oude liederen enkel en alleen meezingen omdat het nu eenmaal zo moet. Hetzelfde geldt echter ook vice versa; veel ouderen mompelen mee met moderne liederen zonder daar een innerlijke aandrang bij te hebben. Op zo'n wijze wordt de muziek in de samenkomst motiverend voor de één en demotiverend voor de ander.

De vrucht van de muziek

Ondanks deze obstakels blijft muziek onmisbaar in onze gemeenten. Ze heeft de kracht gevoelens te raken en kan ons aanvuren (Ps40:3), in beweging brengen (1Sm10:19;

Ps150:4) of ons rust schenken (Ps62). Ze kan ons uit het moeras van negatieve gedachten en gevoelens trekken (Ps28:7). Ze kan verblijden (Jk5:13), vermanen (Ko3:16), bemoedigen (Ps21:13) en bevrijden (1Sm16; en zelfs letterlijk: Hd16:25v.!). Ze kan bovendien een nieuwe toon geven in ons leven, die kan helpen het dagelijkse

gebeuren eenvoudiger en vrolijker

te maken. De oude kerkvader Aurelius Augustinus (354-

430 n.Chr.) zei reeds: 'Wie zingt, bidt dubbel.'

Laat ons niet denken dat onze geestelijke liederen veel vrucht dragen als de gelovigen ze niet tijdens hun dagelijkse werkzaamheden neuriën. Juist om deze reden wilde de jonge Maarten Luther (1483-1546), die de bijnaam 'de nachtegaal van Wittenberg' droeg, dat er weer uit volle borst in zijn gemeente gezongen werd en zei hij: 'Godvrezende mensen komen niet naar de kerk om daar te blaten en te murmelen, maar om er te bidden en te denken. Willen jullie brommen, knorren en morren, dan ga je maar naar de koeien en de varkens; die zullen jullie wel antwoorden.' Zodoende bracht hij de kerkmuziek weer terug in het hart van de gelovigen door bekende melodien uit cafés en stegen te voorzien van christelijke teksten. Wist u bijvoorbeeld dat zijn lied *Ein fester Burg ist unser Gott* oorspronkelijk een swingend, werelds lied was? Luthers statement: 'Man muss den Leuten aufs Maul schauen' gold zodoende zowel voor zijn bijbelvertaling als voor zijn muziek. Ook Luthers vijanden erkenden dit. De Jezuïet Adam Conzenius klaagde: 'Luthers gezangen hebben meer zielen vernietigd dan zijn geschriften en speeches.' En de Spaanse monnik Thomas a Jesu zei: 'Het is verbazingwekkend hoe deze gezangen het Lutheranisme verspreidden. Geschreven in het Duits, vlogen ze letterlijk uit de studeerkamer van Luther, en landden in huizen, werkplaatsen, en werden gezongen op de markten, in de straten en op het veld.'

U geeft een nieuw lied...

Het is belangrijk voor een gemeente om open te blijven voor nieuwe liederen. Ook in de Bijbel worden er geen scherpe grenzen gesteld aan het repertoire van teksten en melodien. Er is altijd plaats voor nieuwe liederen (Ps40:3;

Op14:3). Dit blijft een uitdaging, want ook de 'gouden oude liedjes' waren eens nieuw en zorgden reeds vanaf het begin voor veel ergernis en weerstand in de gemeenten.

De muziek in de ban

In de zesde eeuw besloten de kerken, voor het eerst in de geschiedenis, een scheiding te maken tussen wereldse en geestelijke muziek. Hoe durfden christenen het voor die tijd om wereldse melodien met vrome woorden te versieren! Alsof dit wolkje 'parfum' de geur van de oorspronkelijke doodsbeenderen kon verjagen!

De eenstemmige geestelijke gezangen werden dus gescheiden van de wereldse muziek. Ze zouden bekend worden onder de titel 'Gregoriaanse muziek'. Deze naam was een eerbetoon aan paus Gregorius de Grote (540-604 n.Chr.). Gregorius was degene die ervoor zorgde dat verschillende liturgische gezangen gestandaardiseerd werden en er een professionele zangschool kwam (de *Schola Cantorum*). De Gregoriaanse muziek vervulde eeuwenlang de kerken, totdat de reformator Maarten Luther de scheidsmuur tussen wereldse en geestelijke melodien weer afbrak. Deze

revolutie bleef echter niet zonder reactie; opnieuw waren de laatste zeven woorden van de gemeente: 'Zo hebben we het nog nooit gedaan!'

Deze eeuwige kritiek op de geestelijke muziek zien we diverse keren in de kerk-

geschiedenis terug. Toen bijvoorbeeld het kerkorgel in de tiende

eeuw werd geïntroduceerd, ontstond hiertegen grote weerstand. Dat gebeurde niet alleen omdat het orgel bekendstond als het straatinstrument bij jaarmarkten, maar ook omdat er vroeger een gelijksoortig instrument (de Hydraulis) werd bespeeld tijdens de christenverbrandingen en gladiatorengevechten in de Romeinse arena. Op deze wijze werden meerdere instrumenten verbannen uit de gemeente. Zelfs de viool gold lange tijd als een instrument van de satan. En tegenwoordig ontmoeten we christenen die hetzelfde beweren over het drumstel, terwijl in Afrika de invoering van de tamtam stof in de gemeenten doet opwaaien.

Soms ging de muziekstrijd zelfs over de muziek-intervallen. In de Middeleeuwen geloofden verschillende christelijke musicologen dat de overmatige kwart (*triton*) en de gelijkzwevende kwint van de duivel afkomstig waren. In andere tijden werden vervolgens de tertsen en sexten afgekeurd. En weer een andere keer zagen de musicologen een groot gevaar in kwart- en achtstenoten (misschien omdat deze noten pikzwart waren?).

Zelfs belangrijke reformatoren zoals bijvoorbeeld Ulrich Zwingli (1484-1531) kozen een ander pad dan Maarten Luther. Zo verbande Zwingli elk instrument uit de godsdienst en eiste Andreas Karlstadt (1480-1541, een van Luthers vroegere medewerkers) zelfs: 'Verban de orgels,

trompetten en fluiten naar het theater! Liever één gebed uit het hart dan duizend Psalmcantaten. De wellustige klanken bewerken wereldse gedachten.' En ook Johannes Calvijn (1509-1564) verachtte het orgel en censureerde het zingen van alle teksten die niet in de Bijbel werden gevonden. Zodoende koos hij ervoor om alleen metrische liedversies van de Psalmen te zingen in zijn kerkdiensten. Volgens hem moest goede muziek voldoen aan helderheid, maat, zuiverheid en verhevenheid. Op deze wijze bleef 'de muziek' het hete hangijzer in de gemeente gedurende de geschiedenis.

Toegewijde muziek

Laat ons dus voorzichtig zijn met de bewering dat een bepaalde muziekstijl sacraal en een andere werelds is. Maar laat ons aan de andere kant ook bedenken dat muziek in het algemeen *niet* neutraal is, want ook de muziek is door de zondeval bezoedeld en kan door de mens principieel verkeerd gebruikt worden.

Voor sommigen is muziek enkel en alleen een aanenvoeging van muzieknoten in een bepaald ritme, oftewel een

kunstvorm die berust op het ordenen van klankfenomenen. Ze beroepen zich daarbij graag op Luther, die reeds in zijn tijd zei: 'Waarom zou alleen de duivel goede muziek hebben? Als daardoor de heidenen tot bekering zouden komen, dan zou ik alle klokken laten luiden en alles wat kabaal kan maken, kabaal laten maken.'

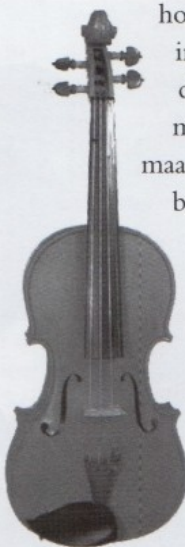
Zelfs in kringen waar meer ruimte geboden wordt aan eigentijdse stijlen en dit argument

wel eens genoemd wordt, hebben de meeste gezangen een duidelijke pop-stijl en stuiten andere muziekstijlen zoals Hardcore, Heavy Metal, Punk en Speed Rock vaak op tegenstand. Paulus met gabberbroek aan, zonnebril op en een halve pot gel in zijn haar in een flitsende disco kunnen we ons niet voorstellen. Laten we dus niet te lichtzinnig denken over de muzikale invloeden. Uit medische, fysiologische en psychiatrische onderzoeken is al lang bewezen dat ook muziek wel degelijk invloed kan hebben op een persoon, waarbij zowel de tekst als de stijl en het ritme bepalend kunnen zijn.

Verreweg de meeste christenen zijn het erover eens dat een christelijk lied gekenmerkt wordt door een christelijke tekst. Het mag duidelijk zijn dat we in een lied voor God andere dingen zeggen dan bij het aanheffen van het clublied van onze favoriete

voetbalploeg tijdens de wereldkampioenschappen. Maar laten we ook weer niet een al te hoge theologische standaard stellen aan de liedtekst. Ook dit drama werd eeuwenlang uitgevoerd. Zo werd de tegenwoordig hooggewaardeerde *Messiah* (1742) van Händel in diens tijd radicaal door de kerken veroordeeld als 'vulgaire theater'. Het lied bestond, meende men, uit te veel herhalingen (denk maar aan de pakweg honderd 'Hallelujahs!') en bevatte een te geringe boodschap.

Alleen hieraan zien we al dat de bewering dat alle goede kerkmuziek tweehonderd jaar geleden werd geschreven, een cultureel elitarisme is. We vinden geen enkele bijbelse basis voor een dergelijke these.

Leest u maar eens de Psalmen, oftewel de *Sefer Tehillim* ('Boek van lofprijzingen') zoals de Israëlieten het noemen. De liederen in deze goddelijk geïnspireerde 'zangbundel' bevatten ook niet steeds een

theologische diepgang. Bekijk bijvoorbeeld eens Psalm 136 waarin zesentwintig keer dezelfde zin wordt herhaald (een literair stijlmodel). En vergelijk als verdere bewijzen eens Psalm 70, 133 en 150.

Het zou toch vreselijk zijn als onze muziek steeds diepgaand en veeleisend zou moeten zijn. Theologische diepgang is prachtig en ik spoor componisten ook aan om daar aandacht aan te geven, maar we mogen het niet tot hoogste maatstaf van onze liederen verheffen. Het gaat in onze geestelijke liederen namelijk niet primair om het zoveel mogelijk opsommen van theologische leerstellingen, maar om onze hartsgesteldheid tegenover onze God. 'Zingt en jubelt de Heer van harte,' zegt Paulus (Ef5:19). Dat lijkt in feite het belangrijkste criterium dat telkens genoemd wordt in de Bijbel (Js5:12; Ez26:13; Am5:23; 6:5).

Muziek tot Gods eer komt uit een hart dat een innige wandel met God kent. Als je musicert voor de Heer Jezus, doe dat dan met hart en ziel. Laat daarom onze muziek als een troon voor God zijn (Ps22:3) en de gemeente vervuld raken van Gods glorie! ■

In een volgend nummer gaan wij verder met dit onderwerp.